

Scherp kiezen in gemeente met het juiste instrument

Om keuzes bij nieuwe taken gefundeerd te kunnen maken is inzicht nodig in maatschappelijke effecten van beleidsopties

Niek Mouter

De verkiezingen zitten erop. Nog negen maanden te gaan en de drie decentralisaties zijn een feit. Door de Jeugdwet, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2015 en de Participatiewet moeten gemeenten met minder budget veel meer taken en verantwoordelijkheden op zich nemen. Dit vraagt om scherpe keuzes.

Om de keuzes gefundeerd te kunnen maken, is inzicht nodig in de maatschappelijke effecten van de beleidsopties die voorliggen. De maatschappelijke kosten-batenanalyse (mkba) heeft vooral in het ruimtelijk-infrastructurele domein maar ook op gebieden als ICT en energie haar waarde bewezen. Deze mkba brengt niet alleen financiële kosten en baten in beeld, maar ook maatschappelijke effecten zoals afname van overlast. De mkba biedt beleidsmakers hulp bij het rangschikken van projectvoorstellen, het herbezinnen op nut en noodzaak van een specifiek project en het verbeteren van het maatschappelijk rendement van projecten.

Het gebruik van de mkba zonder kennis van de sterke punten en beperkingen van de methodiek kan echter problemen met zich meebrengen. Kent men de sterke punten onvoldoende, dan ziet men de mkba snel als een waardeloos instrument, terwijl men de uitkomst van de analyse als heilige graal neerzet als men de beperkingen onvoldoende kent. Zo

kunnen niet alle effecten van decentralisaties evenwichtig in de analyse worden meegenomen.

Het risico bestaat dat men bij het opstellen van mkba's in het sociaal domein gebruikmaakt van aannames die gelden in het ruimtelijk-infrastructurele domein, terwijl dit niet altijd kan. Zo moet de discontovoet — de belangrijkste parameter in een mkba waartegen de toekomstige effecten van een beleidsoptie worden teruggerekend naar het heden — die gebruikt wordt bij mkba's in het sociaal domein niet worden overgenomen van eerdere mkba's.

De hoogte van de discontovoet hangt af van de mate waarin het maatschappelijk rendement van een project gerelateerd is aan de ontwikkeling van de economie. Als bij sterke economische groei het maatschappelijk rendement van een investering hoog is — denk aan infrastructuurprojecten — moet men met een discontovoet van 5,5% rekenen. Hangt het maatschappelijk rendement niet samen met de stand van de economie — denk de brandweer of gevangnissen — dan geldt een discontovoet van 2,5%. Als juist tijdens een recessie het maatschappelijk rendement van een maatregel hoog is — denk aan het sociaal domein — dan geldt een discon-

toevoet van 2,5% of zelfs nog lager.

In de praktijk gebruikt men bij mkba's in het sociaal domein echter een discontovoet van 5,5%; men heeft simpelweg een groot aantal aannames overgenomen uit de methodiek die sinds 2000 bij analyses van grote infrastructurale projecten wordt toegepast, zonder te controleren of deze in andere gebieden wel opgaan. Gevolg is dat mkba's het maatschappelijk rendement van maatregelen in het sociaal domein sterk onderschatten. Als men op dezelfde voet doorgaat, krijgen politici onjuiste informatie over effecten van beleid. Stel dat een investering in preventie van ziekte nu € 4 mln kost en over 20 jaar € 10 mln oplevert. Bij een incorrecte discontovoet van 5,5% is het maatschappelijk rendement van deze investering negatief, bij een discontovoet van 2,5% positief.

Deze methodologische misser kan worden hersteld door onderzoek te doen naar de juiste discontovoet voor mkba's in het sociaal domein. Indien met beleid toegepast, kan de mkba een belangrijke rol spelen bij het implementeren van de decentralisaties in de komende jaren. Houden beleidsmakers vast aan de verkeerde aannames, dan dreigen met name investeringen die op lange termijn grote voordelen opleveren onterecht geen kans te krijgen, doordat baten met een te hoge discontovoet worden teruggerekend.

Niek Mouter is postdoc onderzoeker aan de TU Delft en initiatiefnemer van www.mkba-informatie.nl.

Bij gebruik van onjuiste discontovoet kan rendement maatregelen sterk onderschat worden